

FORORD

Helte kan betragtes som en fortsættelse af min bog *Mythos*, som fortalte historien om altings begyndelse, titanernes og gudernes fødsel og skabelsen af menneskeheden. Man behøver ikke at have læst *Mythos* for at læse – og nyde, håber jeg – denne bog, men masser af fodnoter vil pege læseren hen mod fortællinger, karakterer og mytiske begivenheder, som blev dækket i *Mythos*, og som kan læses der med yderligere detaljer. Nogle er af den opfattelse, at fodnoter virker forstyrrende, men jeg har ladet mig fortælle, at mange læsere nød dem i forrige ombæring, så jeg håber, De vil bruge dem med fornøjelse på den måde og det tidspunkt, som De er i humør til.

Jeg er klar over, at nogle vil finde de græske navne forvirrende. Hvor det er muligt, har jeg foreslået den nemmeste måde at udtale dem på for nutidige munde. Men de er ikke andet end forslag ... uanset om De foretrækker at sige Oedipus eller Ødipus, Filoktetes eller Filoktet, er personerne og historierne de samme.

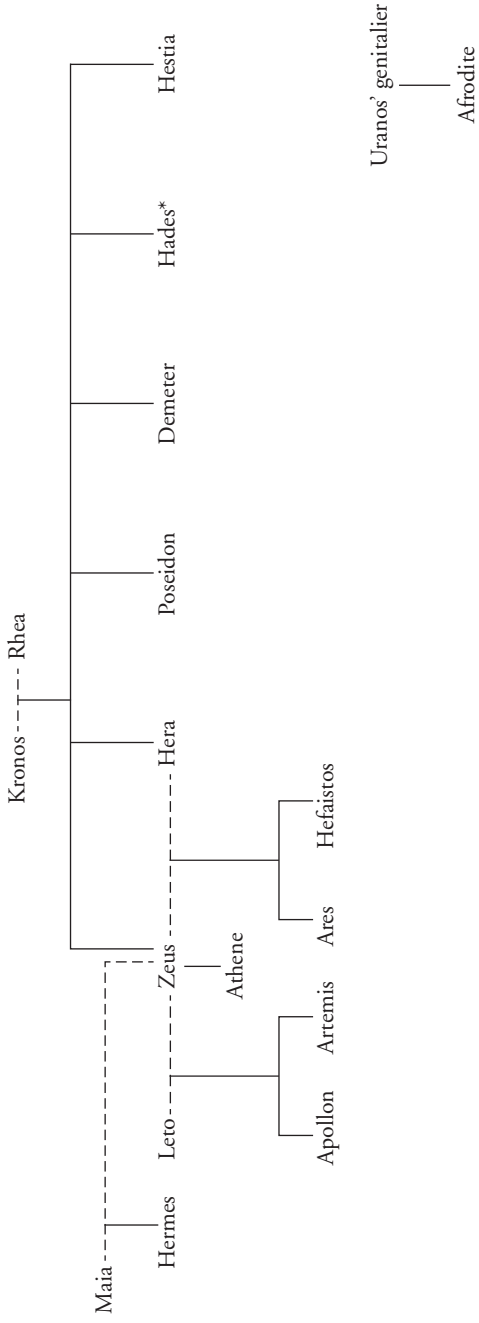
Stephen Fry

DE GRÆSKE HELTES
VERDEN

DE OLYMPISKE GUDER

* Hades er teknisk set ikke en olympisk gud, da han tilbragte al sin tid i underverdenen.

INDLEDNING

ZEUS sidder på sin trone. Han hersker over himlen og jorden. Hans søster-hustru HERA hersker over ham. Forpligtelserne og landområderne i den jordiske sfære fordeles til hans slægtninge, de andre ti olympiske guder. I gudernes og menneskenes første tid betrakte de guddommelige jorden sammen med dødelige, blev venner med dem, krænkede dem, parrede sig med dem, straffede dem, pinte dem, forvandlede dem til blomster, træer, fugle og insekter, og på enhver måde var vi udsat for deres interageren, indblanding, indiskretion og al slags indgriben. Men i tidens løb, efterhånden som tidsalder har afløst tidsalder, og menneskeheden er vokset og har haft heldet med sig, er intensiteten i det indbyrdes forhold langsomt aftaget.

I den tid, vi dermed er trådt ind i, har guderne stadig travlt rundtomkring og yder gunstbevisninger, modarbejder folk, styrer og forstyrrer, men Ildens gave fra PROMETHEUS har sat mennesket i stand til at styre sine egne affærer og opbygge sine forskellige bystater, kongeriger og dynastier. Ilden er varm og virkelig og har givet menneskeheden mulighed for at smelte, smede, sammensvejs og tilvirke ting, men det er også en indre ild; takket være Prometheus er vi nu udstyret med den guddommelige gnist, den skabende ild, bevidstheden, som engang var forbeholdt guderne.

Guldalderen er blevet en heltealder – mænd og kvinder, der griber fat om deres skæbne, udnytter deres menneskelige kvaliteter som mod, list, ærgerrighed, hurtighed og styrke til at præstere forbløffende bedrifter, besejre frygtelige uhyrer og grundlægge rige kulturer og slægter, som forandrer verden. Den guddomme-

lige ild, som blev stjålet fra himlen af deres forkæmper Prometheus, brænder i dem. De frygter, respekterer og tilbeder deres forældreguder, men inderst inde ved de godt, at de kan måle sig med dem. Menneskeheden er trådt ind i sine teenageår.

Prometheus selv – den titan, som skabte os, gjorde os til sine venner og forsvarede os – må stadig udstå sin forfærdelige straf: Mens han er lænket til en bjergside, stryger en rovfugl hver dag ned fra Solen og flår siden op på ham, trækker leveren ud og æder den for øjnene af ham. Eftersom han er udødelig, gendannes leveren i løbet af natten, hvorefter pinslerne gentages dagen efter. Og dagen efter igen.

Prometheus, hvis navn betyder den 'Fremsynede', har allerede profeteret, at nu, hvor ilden er i menneskets verden, er gudernes dage talte. Zeus' raseri over vennens ulydighed skyldes i lige så høj grad en dybtliggende, men vedholdende frygt for, at mennesket vil overgå guderne, som hans fundamentale følelse af at være blevet krænket og forrådt.

Prometheus har også set, at der vil komme en tid, hvor han bliver befriet. En dødelig menneskehelt vil indfinde sig på bjerget, flå lænken over og befri titanen. Sammen vil de frelse de olympiske guder.

Men hvorfor skulle guderne have brug for at blive reddet?

I flere hundrede generationer havde en dyb vrede ulmet under jorden. Da titanen KRONOS kastrerede sin far, himmel-urguden URANOS, og slyngede hans genitalier hen over Grækenland, spirede en race af giganter frem der, hvor blodet og sæden var dryppet ned. Disse 'ktoniske' væsener, disse skabninger, der voksede frem af jorden, er af den opfattelse, at de en dag kan vriste magten ud af hænderne på Kronos' arrogante opkomlinge, de olympiske guder. Giganterne afventer den dag, hvor de kan rejse sig og erobre Olympen og begynde på deres eget herredømme.

Prometheus kigger med sammenknebne øjne mod Solen og afventer også sit øjeblik.

I mellemtiden fortsætter menneskeheden med sine jordiske gøremål som at slide og slæbe, leve, elske og dø i en verden, der stadig er befolket af mere eller mindre menneskekærlige nymfer, fauner, satyrer og andre ånder fra have, floder, bjerge, enge, skove og marker, men også et mylder af slanger og drager – mange af dem efterkommere af jord-urguden GAIA og TARTAROS, guden for det mørke dyb under HADES. Deres afkom, de skrækindjagende ECHIDNA og TYFON, har avlet en vrimmel af giftige og muterede skabninger, som hærger de landområder og have, som mennesket prøver at få kontrol over.

For at overleve i sådan en verden har de dødelige haft behov for at bønfalde og underkaste sig guderne, at bringe dem ofringer og smigre dem med lovprisninger og bøn. Men enkelte mænd og kvinder er begyndt at fæste lid til deres eget mod og deres egen forstand. Det er de mænd og kvinder, som – med eller uden gudernes hjælp – vover at gøre verden sikker for mennesket at blomstre i. Det er dem, der er heltene.

HERAS DRØM

Morgenmad på Olympen. Zeus sidder for enden af et stort stentbord, mens han nipper til sin nektar og tænker over den kommende dag. En efter en kommer de andre olympiske guder og gudinder ind og sætter sig. Som den sidste kommer Hera og indtager sin plads ved den anden bordende over for sin mand. Hendes ansigt blusser, og hendes hår er i uorden. Zeus kigger noget overrasket op.

“I alle de år jeg har kendt dig, er du aldrig kommet for sent til morgenmaden. Ikke én eneste gang.”

“Nej, bestemt ikke,” siger Hera. “Undskyld, men jeg har sovet dårligt og føler mig temmelig anspændt. Jeg havde en foruroligende drøm i nat. Særlig foruroligende. Vil du høre den?”

“Naturligvis,” lyver Zeus, som i lighed med alle os andre gyser ved tanken om at høre om folks drømme i detaljer.

“Jeg drømte, at vi var under angreb,” siger Hera. “Her på Olympen. Giganterne gjorde oprør, kravlede op ad bjerget, og så angreb de os.”

“Jamen dog ...”

“Men det var *alvor*, Zeus. Hele flokken strømmede herop og angreb os. Og dine tordenkiler prellede af mod dem, harmløse som fyrrenåle. Giganternes anfører, den største og stærkeste af dem, styrede direkte hen mod mig og prøvede at ... at ... tage sig friheder.”

“Uha, hvor oprørende,” siger Zeus. “Men det var jo kun en drøm.”

“Var det nu det? Var det? Alting stod så tydeligt for mig. Det

føltes mere som et *syn*. En profeti, måske. Og den slags har jeg haft før. Det ved du.”

Og det var sandt. Heras rolle som gudinde for ægteskab, familie, værdighed og god orden gjorde det nemt at glemme, at hun også var udstyret med en stor indlevelse.

“Hvad endte det så med?”

“Besyderligt. Vi blev reddet af din ven Prometheus, og ...”

“Han er *ikke* min ven,” snerrer Zeus. Al omtale af Prometheus er forbudt på Olympen. For Zeus er alene lyden af hans engang så kære vens navn som citronsaft på en flænge.

“Som du vil, min kære; jeg fortæller dig blot, hvad jeg drømte, hvad jeg så. Men det mærkelige var, at Prometheus havde en dødelig med sig. Og det var dette menneske, der trak giganten væk fra mig, kastede ham ned fra Olympen og reddede os alle sammen.”

“Et menneske, siger du?”

“Ja, et menneske. En dødelig helt. Og i min drøm stod det mig klart, og jeg er usikker på hvordan og hvorfor, men det stod lysende klart for mig, at denne mand nedstammede fra PERSEUS’ slægt.”

“Perseus, siger du?”

“Perseus. Hævet over enhver tvivl. Nektaren står lige ved din albue, min egen ...”

Zeus rækker krukken videre.

Perseus.

Sandelig et navn, han ikke har hørt længe.

Perseus ...

PERSEUS

GULDREGENEN

Da AKRISIOS, herskeren over Argos¹, ikke havde fået en mandlig arving til sit kongerige, søgte han råd hos oraklet i Delfi om, hvordan og hvornår han kunne forvente en. Præstindens svar var foruroligende:

Kong Akrisios får ingen sønner, men han bliver dræbt af sit barnebarn.

Akrisios elskede sin datter og eneste barn DANAE², men han elskede livet mere. Oraklet sagde tydeligt, at han måtte gøre alt, hvad han kunne, for at forhindre nogen mand i den reproduktionsdygtige alder i at komme hende nær. Til dette formål fik han opført et bronzekammer neden under paladset. Indelukket i dette svagt oplyste, uigennemtrængelige fængsel fik Danae alle de materielle goder og alt det kvindelige selskab, som hun bad om. Når det kom til stykket, sagde Akrisios til sig selv, var hans hjerte ikke lavet af sten.³

Han havde afspærret bronzekammeret for alle indtrængere, men han havde gjort regning uden den vellystne, altseende og udspekulerede Zeus, hvis blik var faldet på Danae, og han overvejede allerede, hvordan han kunne trænge ind i det hermetisk

1. En af de vigtigste af alle græske bystater. Navnet på befolkningen, argiverne, blev ofte brugt af Homer til ganske enkelt at betegne 'grækerne'. Filip II og hans søn Alexander den Store var fra Makedonien, men det forlød, at de stammede fra Argos.

2. Danae skrives som regel uden -æ, med -ae, men -æ angiver, at a og e udtales hver for sig og ikke som æ.

3. Den romerske digter Horats ændrede i sin *Oder* bronzekammeret til et bronzetårn, og fra det tidspunkt er det ofte blevet fremstillet som netop sådan en Rapunzel-eventyragtig minaret. Men de tidlige kilder insisterer på, at det var et kammer med en åben sprække i taget, så lys og luft kunne slippe ind.

tillukkede kammer og forlyste sig. Han kunne godt lide udfordringer. I gudekongens lange, elskovssyge karriere havde han forvandlet sig til alle former for eksotiske væsener i sin jagt på attråværdige kvinder og, fra tid til anden, mænd. Det stod ham klart, at for at erobre Danae måtte han finde på noget bedre end de sædvanlige tyre, vildsvin, hingste, ørne, kronhjorte og løver. Der var behov for noget mere aparte ...

En gylden regn strømmede en nat ned gennem den smalle sprække i loftet, landede i skødet på Danae og trængte op i hende.¹ Det var måske nok en uortodoks form for samleje, men Danae blev gravid, og da tiden var gået, fødte hun, hjulpet af sine loyale kvindelige tjenere, en sund, dødelig dreng, som hun kaldte PERSEUS.

Som en del af Perseus' jordiske sundhed var der også et par særdeles funktionsdygtige lunger, og uanset hvad Danae og hendes hjælpere gjorde, kunne de ikke undertrykke barnets skrig og hyl, som banede sig vej ud gennem fængslets bronzevægge og hele vejen op til hendes fars øren to etager oppe.

Hans raseri, da han blev konfronteret med synet af sin dattersøn, var frygteligt at overvære.

“Hvem vovede at bryde ind i dit kammer? Sig mig hans navn, og jeg skal sørge for, at han bliver kastreret, torteret og kværket med sine egne indvolde.”

“Far, jeg tror, at det var selveste Himlens Konge, der kom til mig.”

“Står du og siger – vil en eller anden få den unge til at holde mund! – at det var Zeus?”

“Far, jeg kan ikke lyve; det var det.”

“Mon dog. Det var en bror til en af dine forbandede tjenestepiger, ikke sandt?”

1. Hvorvidt Danae nød oplevelsen eller ej vides ikke. Det siges, at der findes dem, for hvem udsigten til en gylden skylle faktisk er ganske, ja, netop.

“Nej, far, det var, som jeg sagde. Zeus.”

“Hvis den unge ikke holder op med at skribe, kvæler jeg ham med puden her!”

“Han er bare sulten,” sagde Danae og lagde Perseus til sit bryst.

Akrisios tænkte som en gal. Til trods for truslen med puden vidste han, at der ikke fandtes nogen værre forbrydelse end slægtsdrab. At dræbe en blodsbeslægtet ville få furierne til at stige op fra Underverdenen og forfølge ham til verdens ende, mens de svirpede ham med deres jernpiske, indtil al hud var flået af hans krop. De ville ikke lade ham slippe, før han var blevet rablende sindssyg. Men oraklets profeti betød, at han ikke kunne lade sin dattersøn leve. Måske ...

Næste dag fik Akrisios lukket Danae og spædbarnet Perseus inde i en trækiste, uden at byens sladreborne folk så det. Hans soldater sømmede låget på og kastede kisten ud over klipperne og ned i havet.

“Sådan,” sagde Akrisios og børstede imaginært støv af hænderne som for at fralægge sig ethvert ansvar. “Hvis de omkommer, og det gør de helt sikkert, kan det ikke siges, at jeg var den direkte årsag. Det må skyldes havet, klipperne og hajerne. Det vil være gudernes skyld. Det har ikke noget med mig at gøre.”

Med disse flertydige trøstefraser så kong Akrisios kisten vippe ud af syne.

TRÆKISTEN

Trækisten blev kastet rundt på havets vilde vover, hoppede op og ned og bumpede sig vej fra ø til ø og fra kyst til kyst, og den blev hverken knust mod klipperne eller gled sikkert ind på de bløde sandstrande.

Inde i kistens mørke ammede Danae sit barn og ventede på,

at det hele skulle få en ende. På andendagen af deres gyngende, duvende sørejse krængede kisten med ét ganske voldsomt, og så lød der et frygteligt brag. Efter nogle øjeblikkes stilhed hørte hun kistelåget knage og forskyde sig. Pludselig strømmede dagslyset ind, ledsaget af en stærk fiskelugt og mågeskrig.

“Ser man det,” sagde en venlig stemme. “Det var noget af en fangst!”

De var blevet fanget i en fiskers net. Stemmens indehaver rakte en stærk hånd frem for at hjælpe Danae ud af kisten.

“Du skal ikke være bange,” sagde han, selv om det, hvis sandheden skulle siges, var ham, der var bange. Hvad var alt det her et varsel om? “Jeg hedder DIKTYS¹, og det her er min besætning. Vi vil dig ikke noget ondt.”

De andre fiskere samlede sig om kisten og smilede forlegent, men Diktys skubbede dem væk. “Lad nu damen få luft. Kan I ikke se, hun er udmattet? Hent noget brød og vin.”

To dage senere lagde de til ved Serifos, som var den ø, Diktys boede på. Han tog Danae og Perseus med hjem til sin lille hytte bag klitterne.

“Min kone døde under fødslen af vores søn, så måske har Poseidon sendt jer hertil for at tage deres plads – ikke at jeg mener ...” tilføjede han hastigt og forvirret. “Jeg forventer selvfølgelig ikke ... Jeg stiller ikke nogen krav til dig om, at ...”

Danae lo. En atmosfære af oprigtig venlighed og enkelhed var lige, hvad hun havde brug for til at opfostre sit barn. Ligeftrem og ærlig venlighed havde været en mangelvare i hendes liv. “Du er alt for venlig,” sagde hun. “Vi tager imod dit tilbud, gør vi ikke, Perseus?”

“Jo, mor. Du bestemmer.”

Nej, dette er ikke Miraklet Med Det Talende Spædbarn. Der er

1. Som slet og ret betyder ‘net’.

nu gået sytten år på Serifos. Perseus er blevet en køn, stærk, ung mand. Og takket være sin adoptivfar, Diktys, er han en sikker og dygtig fisker. Stående i en båd på et uroligt hav kan han spidde en lynsnar sværdfisk, og han kan svirpe en ørred op af en strømmende bæk med hænderne. Han løber hurtigere, kaster længere og springer højere end nogen anden yngling på Serifos. Han bryder, rider på vilde æsler, han kan malke en ko og tæmme en tyr. Han er impulsiv og måske en anelse pralende en gang imellem, men hans mor, Danae, kan med rette være stolt af ham og mene, at han er den bedste og tapreste dreng på øen.

Enkeltheden i Diktys' hjem forekom Danae endnu mere bemærkelsesværdig, da hun fandt ud af, at den ydmyge fisker var bror til kongen på Serifos, POLYDEKTES. Øens hersker var alt det, som Diktys ikke var: hovmodig, grusom, svigefuld, grådig, lysten, ødsel og fordringsfuld. Til at begynde med lagde han ikke specielt mærke til Diktys' gæst, men i de senere år var hans sorte sjæl langsomt begyndt at føle sig ubehageligt tiltrukket af den smukke mor til knægten, den forvorpne knægt.

Perseus havde instinktivt en måde at anbringe sig selv mellem sin mor og kongen på, som var stærkt irriterende. Polydektes havde fået for vane at kigge indenfor, når han vidste, at hans bror var på havet, men hver gang var den nederdrægtige Perseus der:

“Mor, mor, har du set mine løbesandaler?”

“Mor, mor! Kom med ud til strandsøen, og tag tid på mig, mens jeg holder vejret under vandet.”

Det var *så* irriterende.

Til sidst kom Polydektes i tanker om, hvordan han kunne sende Perseus langt væk. Han ville benytte sig af ynglingens forfængelighed, stolthed og evige kæften op.

Der blev sendt bud til alle øens unge mænd med en invitation til en fest i paladset, hvor man ville fejre Polydektes' beslutning om at anmode om giftermål med HIPPODAMEIA, datter af

kong OINOMAOS af Pisa.¹ Det var et dristigt og overraskende træk. Akkurat som oraklet havde forudsagt, at kong Akrisios ville blive dræbt af en dattersøn, havde det spået Oinomaos, at han ville blive dræbt af en svigersøn. For at forhindre sin datter i nogen sinde at gifte sig udfordrede kongen alle bejlere til et væddeløb i stridsvogn, hvor taberen forskertsede retten til at leve. Oinomaos var den dygtigste stridsvognfører i landet: Indtil videre prydede flere end en halv snes hoveder af håbefulde unge mænd de træpæle, der omkransede væddeløbsbanen. Hippodameia var meget smuk, Pisa var meget rig, og bejlerne kom i en lind strøm.

Danae blev overmåde glad for at høre, at Polydektes havde meldt sig som kandidat. Hun havde længe følt sig utilpas i hans selskab, og den overraskende nyhed om, at hans hjerte var et andet sted, kom som en stor lettelse. Hvor var det elskværdigt af ham at invitere hendes søn med til festlighederne og dermed vise, at der ikke var noget uvenskab.

“Det er en ære at blive inviteret,” sagde hun til Perseus. “Glem ikke at takke ham høfligt. Du må ikke drikke for meget, og prøv at lade være med at tale med mad i munden.”

Polydektes havde anbragt den unge Perseus på ærespladsen ved sin højre side og blev ved at fylde hans krus op med stærk vin. Han spiddede den unge mand på samme måde, som Perseus ville have spiddet en fisk.

“Ja, dette kapløb med stridsvogne bliver afgjort en udfordring,” sagde han. “Men de bedste familier på Serifos har lovet mig en hest til mit spand. Må jeg forvente, at du og din mor også ...?”

Perseus rødmede. Hans fattigdom havde altid været en kilde til ærgrelse for ham. De unge mænd, som han dyrkede sport, gik

1. Ikke den italienske by Pisa med Det Skæve Tårn, men en bystat i det nordvestlige Peloponnes. Den omfattende kamp om Hippodameias hjerte havde eftervirkninger helt til slutningen af den mytiske æra og efterspillet af Den Trojanske Krig. Men detaljerne om det må fortælles en anden gang og et andet sted.

på jagt og jagtede piger med, havde alle sammen tjenere og hestestalde. Han boede stadig i en fiskerhytte af kampesten bag klitterne. Hans ven Pyrrhos havde en slave til at vifte sig, når han lå i sengen, og nætterne var hede. Perseus sov ude i sandet og havde større chance for at blive vækket af en nappende krabbe end af en tjenestepige med en kop frisk mælk.

“Jeg har faktisk ikke en hest som sådan,” sagde Perseus.

“En hest som sådan? Jeg er ikke sikker på, hvad ‘en hest som sådan’ er for noget.”

“Jeg ejer sådan set ikke mere end det tøj, jeg går og står i. Nå jo, jeg har en samling muslingeskaller, som jeg har hørt kan gå hen at blive meget værd en dag.”

“Men dog. Men dog. Jeg forstår udmærket, hvad du mener. Naturligvis gør jeg det.” Polydektes’ medfølelse smil skar dybere i Perseus end en snerren. “Det var for meget at forvente, at du ville kunne hjælpe mig.”

“Jamen jeg vil gerne hjælpe!” sagde Perseus en anelse for højt. “Jeg vil gøre, hvad det skal være, for Dem. Bare sig frem.”

“Er det sandt? Nå, der er en enkelt ting, men ...”

“Hvad?”

“Nej, nej, det er for meget at bede om.”

“Sig mig, hvad det er.”

“Jeg har altid håbet på, at en eller anden en dag ville bringe mig ... Men dig kan jeg ikke spørge; du er kun en dreng.”

Perseus slog i bordet. “Bringe Dem hvad? Sig det. Jeg er stærk. Jeg er tapper. Jeg er snarrådig, jeg er ...”

“... blot en lille smule beruset.”

“Jeg ved godt, hvad jeg siger ...” Perseus kom usikkert på benene og sagde med en stemme, som alle i salen kunne høre: “Sig mig, hvad De ønsker bragt, min konge, og jeg kommer med det. Sig det.”

“Jo,” sagde Polydektes med en undskyldende skuldertrækning

som en, der var blevet trængt op i et hjørne og nu overgav sig. “Eftersom vores unge helt insisterer, er der én ting, jeg altid har ønsket mig. Mon du kunne bringe mig MEDUSAS hoved?”

“Sagtens,” sagde Perseus. “Medusas hoved? Det er dit.”

“Er det sandt? Mener du det?”

“Jeg sværger ved Zeus’ skæg.”

Lidt senere stolprede Perseus hjem over sandbankerne og blev mødt af sin mor, som ventede oppe på ham.

“Det blev sent, min egen.”

“Mor, hvad er en Medusa?”

“Perseus, har du drukket?”

“Måske. Bare et krus eller to.”

“Et hik eller to, lyder det til.”

“Nej, men helt alvorligt: Hvad er en Medusa?”

“Hvorfor vil du vide det?”

“Jeg har bare hørt navnet og vil gerne vide det, ikke andet.”

“Hvis du vil holde op med at gå op og ned ad gulvet som en løve i et bur og sætte dig ned, skal jeg nok fortælle dig det,” sagde Danae. “Det siges, at Medusa var en smuk ung kvinde, som blev skændet af havguden Poseidon.”¹

“Skændet?”

“Desværre for hende skete det på gulvet i et tempel, der er helliget gudinden ATHENE. Hun blev så vred over denne helligbrøde, at hun straffede Medusa.”

“Straffede hun ikke Poseidon?”

“Guderne straffer ikke hinanden, i hvert fald ikke ret tit. De straffer os.”

“Og hvordan straffede Athene Medusa?”

“Hun forvandlede hende til en gorgon.”

1. Beskrivelsen af gorgonerne i *Mythos* medtager ikke forestillingen om Medusas særlige skabelse som en dødelig gorgon. Der eksisterer naturligvis mange forskellige beretninger. Den version, som Danae fortæller Perseus, er nok den mest populære.